

ההוא רעיא

מנחם גור ואיתי נחום

ראשי פרקים:

א. פתיחה

דינו של ר' חייא

סיפור המקרה

ב. מסירה בעדים

שיטת הרשב"א

שיטת הריטב"א

ג. דינו של ר' זירא

סברת "תקנתא לתקנתא לא עבדינן"

ד. פסול רועה לשבועה

פשט הגמרא על פי רש"י

קשיים בהסברו של רש"י

תירוצים

שיטת תלמיד רבינו פרץ

ה. שיטת הגר"א בסוגיה

א. פתיחה

דינו של ר' חייא

שבועת "מודה במקצת" הינה שבועה לנתבע שמודה רק בחלק מהתביעה. לדוגמא, אדם שתובע את חבירו שהלווה לו מנה וחבירו מודה שמודה רק בחציו, הדין הוא שהנתבע צריך לשלם את חצי המנה אשר הודה בו ולהישבע על חצי המנה השני. כאמור, דין זה הינו מדאורייתא ונלמד מהפסוק בשמות כב, ח: "עַל כָּל דְּבַר פֶּשַׁע עַל שׂוֹר עַל חֲמוֹר עַל שֶׁה עַל שְׁלָמָה עַל כָּל אַבְדָּה אֲשֶׁר יֹאמַר פִּי הוּא זֶה עַד הָאֵל-לֵהִים יָבֹא דְבַר שְׁנֵיהֶם אֲשֶׁר יִרְשִׁיעַן אֶל-לֵהִים יִשְׁלַם שְׁנַיִם לְרַעְיוֹ". רש"י על הפסוק מסביר: "אשר יאמר כי הוא זה - ורבותינו ז"ל דרשו כי הוא זה, ללמד שאין מחייבין אותו שבועה אלא אם כן הודה במקצת לומר כך וכך אני חייב לך, והמותר נגנב ממני".

דין זה הוא פשוט ומוסכם לכל. ר' חייא רוצה לחדש שדין זה חל גם במקרה של עדים. דהיינו, כאשר אדם תובע את חברו לווה ממנו מנה והוא כופר בכל התביעה, אם אח"כ הגיעו עדים שהנתבע חייב רק בחלק מהתביעה, גם כאן הדין יהיה שצריך לשלם על מה שהעידו ונשבע שבועה דאורייתא על השאר, כדין מודה במקצת. דין זה הוא מחודש כיוון שהוא לא כתוב בתורה, ור' חייא לומדו מגזירת "הצד השווה".¹

סיפור המקרה

הגמרא במסכת בבא מציעא ה, א פותחת בסיפור: "ההוא רעיא דהווי מסרי ליה כל יומא חיותא בסהדי, יומא חד מסרו ליה בלא סהדי, לסוף אמר להו: לא היו דברים מעולם. אתו סהדי אסהידו ביה דאכל תרתי מינייהו".

מעשה ברועה, אשר מידי יום ביומו היו בני העיר מפקידים בידיו, בפני עדים,² בהמות לרעותם. יום אחד הפקידו בני העיר את הבהמות בידיו ללא עדים. כאשר ביקשו הבעלים את הבהמות בחזרה, הלה טען כנגדם "לא היו דברים מעולם" - לא קיבלתי מכם בהמות כלל. לאחר מכן באו עדים והעידו על כך שראו את הרועה אוכל שניים מן הבהמות של בני העיר. עדות זו מכחישה את מקצת טענתו של הרועה, שכן הרועה כפר בכל.

בהמשך הגמרא נפסק שהרועה מתחייב שבועה דאורייתא, על פי דינו המחודש של ר' חייא המחייב שבועת מודה במקצת על פי עדים.

1 "הצד השווה" היא מהמידות שהתורה נדרשת בהן, והיא הנקראת "בניין אב משני כתובים". עניינה הוא, שכאשר מוצאים דין מסוים הנוהג בשני דברים שונים, יש לנו לומר שהגורם לדין זה הוא התכונה המשותפת בניהם, ולא תכונות מיוחדות שיש בכל אחת מהן ואין בשני, בהתאם לכך כאשר מוצאים את התכונה המשותפת שבין שניהם - "הצד השווה", ניתן לבנות מהם "אב", וללמוד מהם שכל דבר אחר שנוהגת בו התכונה היא, דין זה חל גם בו.

2 תוספות (בד"ה "מסרי ליה בסהדי") מעירים, שבזמן שבני העיר היו מפקידים בידי הרועה בעדים, היו מודיעים לו שהחזרת הבהמות תעשינה גם כן בפני עדים. שהרי אם לא אמרו כן, היה הרועה יכול לטעון שהחזיר כבר את הבהמות, והיה נפטר מן השבועה. לכן היה צורך שיוודעו לו זאת.

ב. מסירה בעדים

כאמור, מעשה זה פותח בעובדה שבכל יום היו בני העיר מפקידים את הבהמות לרועה בפני עדים. השאלה המתבקשת היא, מדוע פרט זה משמעותי? איזה חידוש יש בכך?

שיטת הרשב"א

אנו יודעים שכדי לחייב שבועה יש צורך בראיות מהימנות. על פי רשב"א העובדה שבכל יום היו בני העיר מפקידים בפני עדים, מצביעה על כך שחושדים הם ברועה, אם כן היאך הם הפקידו בידי הרועה ללא עדים? דבר זה מעיד על חוסר אחריות. מכאן שטענתם קלושה, שהרי אין אדם מפקיד ללא ראיות בידי אדם שחושד בו ולכן "אנן סהדי"³ לטובת הרועה.

נוסף על כך, עדות העדים אינה ראייה מספקת לחייב שבועה כיוון שהעידו על אכילת הבהמות ולא על עצם הפקדתם בידי הרועה. יתכן לומר שלא דייקו בעדותם, שמא הבהמות היו של הרועה בעצמו, או על כל פנים, של אדם אחר, שנתנם לרועה לאכילה ברשות. מכאן שגם עדות העדים הינה ראייה קלושה לטענת בני העיר.

בהצטרף שתי ריעותות אלו, טענת בני העיר ועדות העדים, היה לנו לחשוב שלא נחייבהו שבועה, כיוון שאין ראייה מהימנה לבני העיר התובעים. אף על פי כן, מחדש כאן ר' זירא שאפשר לחייב את הרועה בשבועה דאורייתא על פי חידושו של רבי חייא.

שיטת הריטב"א

לעומת זאת, לריטב"א שני הסברים. האחד, שאין כלל חידוש וכך היא דרך הגמרא - להביא את הסיפור במלואו, ואכן אין דבר מהותי שפרט זה (שכל יום היו בני העיר מפקידים בעדים) מלמדנו.

3 "אנן סהדי" פירושו, אנו, בית הדין, עדים. זהו מונח הלכתי הקובע כי בספקות בהם יש חזקה ברורה, אין צורך בעדות פורמלית של שני עדים, כיוון שהדבר ברור לכולם.

ההסבר השני מהותי יותר, והוא שפרט זה, מצביע שכך היה מנהג המקום,⁴ להפקיד את בהמותיהם בפני עדים. אם כך היאך הפקידו ללא עדים? מכאן שטענתם טענה קלושה שהרי אין לו לאדם להפקיד בהמות שלא כמנהג המקום. עקב זאת היה אפשר לחשוב שהם "אפסיד אנפשיה", היינו שהפסידו עצמם על ידי טענתם, ולא היינו מחייבים את הרועה בשבועה, אעפ"כ מחדשת הגמרא כאן שאפשר לחייבו שבועה דרבנן (שבועת היסת).⁵

ננסה לדייק את השוני שביניהם. לפי הרשב"א החידוש הוא בשבועת רבי חייא (דאורייתא) וכל שכן בשבועת היסת (דרבנן), ולפי הריטב"א החידוש הוא רק בשבועת היסת (דרבנן).

שוני זה נובע מהנחת יסוד שונה. לפי הרשב"א טענת בני העיר הינה קלושה ובנוסף לכך עדות העדים נתונה בספק, אנו יודעים שעדות העדים היא זו שמחייבת את הרועה שבועה דאורייתא, ואם עדותם לא מהימנה דיה וכמו כן טענת בני העיר קלושה, נחשוב שלא נחייב את הרועה שבועה דאורייתא וכל שכן דרבנן, וממילא החידוש הוא שעל שניהם אפשר להישבע.

לפי הריטב"א, טענת בני העיר קלושה אך עדות העדים חזקה. אנו יודעים שעדות העדים היא זו שמחייבת את הרועה שבועה דאורייתא, מכאן יוצא שאין כלל מחשבה שלא לחייבו שבועת ר' חייא (דאורייתא). אמנם נותרה שבועת היסת (דרבנן) שנחייב על פי טענת בני העיר, התובעים. יוצא איפוא שהחידוש שאפשר להשביעו, הוא רק על שבועת היסת (דרבנן).

4 הסבר זה אמנם לא נראה מאומת עם הפשט, אך אפשר להסביר שהריטב"א הסיק ש"מסרי ליה כל יומא חיותא בסהדי" הכוונה היא שכל יום אדם אחר מן העיר היה מפקיד בידיו, ויום אחד, אחד מבני העיר הפקיד ללא עדים.

5 הצעה זו הובאה בהמשך הגמרא כניסיון לפתרון טוב יותר מפסק דינו של ר' זירא, ראה הערה 9.

ג. דינו של ר' זירא

הגמ' מביאה את דינו של ר' זירא למקרה:

אמר רבי זירא: אם איתא לדרכי חייא קמייתא - משתבע אשאר. אמר ליה אביי: אם איתא משתבע? והא גולן הוא! - אמר ליה: שכנגדו קאמינא. השתא נמי, דליתא לדרכי חייא - נחייביה מדרב נחמן. דתנן: מנה לי בידך! - אין לך בידי - פטור. ואמר רב נחמן: משביעין אותו שבועת היסת. דרב נחמן תקנתא היא, ותקנתא לתקנתא לא עבדינן.

לאחר הסיפור שראינו לעיל, הלכו בני העיר ותבעו את הרועה לדין. ר' זירא אמר שאם אכן⁶ ההלכה כר' חייא, אזי "משתבע אשאר", דהיינו שצריך הרועה לשלם על הבהמות שהעידו שאכל ולהישבע שבועת דאורייתא (שבועת ר' חייא) על שאר התביעה.

אביי הקשה על פסק זה "והא גולן הוא!", עדים העידו שהרועה אכל בהמותיהם של בני העיר, ואיך יכול להישבע והרי גולן פסול לשבועה!⁷ השיב לו ר' זירא "שכנגדו קאמינא"⁸ - כוונתי הייתה שיישבעו העומדים כנגד הרועה, דהיינו שישבעו בני העיר ולא הרועה.

איך אפשר לחייב שבועה (דווקא) מדינו המסופק של ר' חייא? לכן, מציעה הגמרא, מקור אחר ללמוד ממנו חיוב שבועה, והוא דינו של רב נחמן הנקרא "שבועת היסת"⁹. שבועה זו הינה תקנת חכמים המוסכמת לכול, לעומת דינו של ר' חייא המוטל בספק. יוצא מכאן שהואיל והרועה אינו יכול להישבע שבועת היסת ישבעו בני העיר שכנגדו, מכח שבועה זו. הגמרא דוחה הצעה זו, שהרי "תקנת אל תקנתא

6 ר' זירא נוקט בלשון ספק כיוון שדינו של ר' חייא אינו מוחלט.

7 אפשר להקשות, מדוע מקשה אביי שהרועה גולן והרי אפשר להעמידו כ"אשתמוטי משתמיט". כלומר, כוונת הרועה היתה רק לדחות מעליו לזמן מה את מועד החזרת הבהמות ולא לגזול אותם. רש"י בד"ה "והא גולן הוא" מסביר שאי אפשר להעמידו כ"משתמיט" כיוון שהעדים העידו שאכל. אכילת הבהמות מוכיחה שאין בכוונתו לדחות את מועד החזרת הפירעון וממילא יחשב כגולן ואינו יכול להישבע.

8 במסכת שבועות (מד ע"ב) נלמד שהחשוד על השבועה שאינו יכול להישבע, חכמים תקנו שישבע זה שכנגדו (היינו התובע) וייטול (רש"י בד"ה "לשכנגדו קאמינא").

9 שבועת היסת הינה שבועה שחכמים תקנו לחייב את הכופר בכל, כדי לגרום לו שידה, כיוון שחזקה אין אדם טוען אא"כ יש לו בידו (שבועות מד ע"ב). ככל הנראה נתקנה ע"י רב נחמן עצמו או בתקופתו (דור שני לאמוראי בבל).

לא עבדינן". כלומר, גם "שבועת היסת" הינה תקנת חכמים וגם תקנת "שכנגדו" היא תקנת חכמים, וכיוון שלא עושים תקנה על גבי תקנה, אי אפשר להשביע את "שכנגדו" מכח "שבועת היסת".

סברת "תקנתא לתקנתא לא עבדינן"

במהלך הגמרא ראינו שנדחתה האפשרות לחייב שבועה דרבנן מהטעם "תקנתא לתקנתא לא עבדינן". אפשר להסביר כלל זה בשני טעמים:

א. חכמים תקנו שהכוּפּר בכל ישבע שבועת היסת ותו לא, ואם נוסף על תקנה זו תקנת "שכנגדו" תהיה זו הרחבה של תקנת חכמים, מעין "בריאה חדשה". שהרי תקנת "שכנגדו" ניתקנה לגבי שבועות דאורייתא גרידא, ואין בידינו להרחיב את התקנה (כך משמע מרא"ש פרק א סימן ח).

ב. לא צודק מצד בית הדין להטיל על הרועה שתי תקנות, "שבועת היסת" ו"שכנגדו" משום שהינם לרעתו. "שבועת היסת" הינה לרעתו כיוון שמדאורייתא אומרים: "המוציא מחבירו עליו הראיה" ולא היה צריך כלל להישבע. שבועת "שכנגדו" גם היא לרעתו,¹⁰ שהרי אם הרועה לא יכול להישבע מתוך שפסול, הדין הוא שנפטר מן התשלום.¹¹ ואם התובע ישבע "שכנגדו" - יטול את הבהמות.

ד. פסול רועה לשבועה

המשך הגמרא עוסק בפסול רועה לשבועה:

ותיפוק ליה דהוה ליה רועה, ואמר רב יהודה: סתם רועה פסול! לא קשיא, הא דידיה, הא דעלמא. דאי לא תימא הכי, אנן חיותא לרועה היכי מסרינן? והא כתיב "לפני עור לא תתן מכשל" - אלא: חזקה, אין אדם חוטא ולא לו.

10 על פי צד אחד בחקירה, האם שבועת "שכנגדו" הינה לטובת התובע או הנתבע. חקירה זו תלויה במקרה שבו הנתבע אינו יכול להישבע והשאלה היא האם יהיה פטור מן התשלום או מתוך שאינו יכול להישבע משלם (ראה שני תירוצים בתוס' בבא מציעא ה, א ד"ה "שכנגדו" ופרי משה שבועות ממון ד, א).

11 כיוון שיכול להישבע אך אנו לא מאמינים לו (על פי התירוץ השני בתוד"ה "שכנגדו")

פשט הגמרא על פי רש"י

לעיל ראינו שאביי הקשה על פסקו של ר' זירא, "והא גזלן הוא!". היינו שהרועה אינו יכול להישבע כיוון שהעידו עליו שאכל מן הבהמות ונחשב גזלן. רש"י מבין שקושיית הגמרא, "ותיפוק ליה דהוה ליה רועה" מוסבת על קושייתו של אביי. דהיינו, היה לאביי להקשות שמעצם היותו רועה הוא פסול לשבועה, ללא קשר לגזילתו. שהרי "אמר רב יהודה: סתם רועה פסול"¹² כיוון שסתם רועה הוא גזלן מטעם שדרכם של רועים לרעות את בהמותיהם בשדות של אחרים.

הגמרא מתרצת "לא קשיא, הא דידיה הא דעלמא". כלומר, במקרה שהבהמות שייכות לרועה הוא פסול כיוון שהוא חוטא, שהרי נהנה מן הגזל שבהמותיו רועות בשדות אחרים. אבל במקרה שהבהמות שייכות לאחרים, כשר הוא מצד עצם היותו רועה, כיוון שאינו חוטא, שהרי לא נח לו לגזול (ולעבור עבירה דאורייתא) בשביל אחרים אלא הולך הוא עד שדה המופקר לכל.

יוצא איפוא שהמקרה שלנו עוסק ברועה שרעה בהמות של אחרים, ולכן לא היה פסול לשבועה מעצם היותו רועה. פסולו נובע מכך שהעידו עליו העדים שאכל שניים מבהמותיהם של בני העיר, כמו שהקשה אביי.

קשיים בהסברו של רש"י

א. מדוע הקושיה שרועה פסול לשבועה מעצם זה שהוא רועה, טובה יותר מהקושיה שהוא גזלן? לכאורה, ההיפך הוא הנכון - עדות העדים שהוא גזלן פוסלת אותו מדאורייתא,¹³ ואילו פסול רועה הינו מדרבנן!

ב. איך הסיקה הגמרא שכאשר אמר אביי "והא גזלן הוא!" התכוון לכך שהוא גזלן מכח עדות העדים, אולי באמת התכוון לומר שהרועה גזלן מעצם זה שרועה הוא?

12 אמנם פסול זה מוסב לעדות, אך השליכו זאת גם על שבועה, ראה סוגיה קודמת.

13 במסכתנו ה, ב תוד"ה "דחשיד" כותבים בתירוצם הראשון שפסול גזלן לשבועה הוא מדרבנן. אמנם תלמיד רבינו פרץ נוקט בפשטות שפסולו הוא מן התורה.

תירוצים:

א 1. באמת הקושיה מרועה טובה יותר מהקושיה מגולן. אם אביי היה מקשה מכך שהרועה פסול לשבועה מעצם היותו רועה, לא היה יכול רבי זירא לענות לו שהתכוון לשבועת "שכנגדו". שהרי אם בני העיר מסרו את הבהמות לרועה, זה מוכיח שאף שהרועה מוחזק כגולן הם סמכו עליו והפקידו בהמותיהם אצלו. אם כן כיצד הם יכולים לדרוש שבועת "שכנגדו" הבאה מצד חוסר נאמנותו של רועה!?! (שיטה מקובצת ה, בד"ה "ותיפוק ליה", בשם ה"גליון").¹⁴

א 2. באמת אביי הקשה קושיה טובה וכך גם רש"י סובר. קושיית "ותיפוק ליה דהוה רועה" לא באה להקשות על אביי אלא לברר את שיטתו. דהיינו, היה לאביי להקשות בתחילה שמעצם היותו רועה הוא פסול לשבועה, וכיוון שלא הקשה כך, נתעורר הספק, אולי אביי לא קיבל את דבריו של רב יהודה שרועה פסול לשבועה. על כך הגמרא פתרה את הספק, "הא דידא הא דעלמא". כלומר, אביי אכן מסכים לדבריו של רב יהודה, אמנם יש חילוק בין רועה בהמות עצמו לבין רועה בהמות של אחרים, ואכן במקרה שלנו מדובר על רועה שרעה בהמות אחרים וא"כ אינו פסול לשבועה (ריטב"א ה, ב ד"ה "ותיפוק ליה").

ב. אם באמת כשאמר אביי "והא גולן הוא", רצה לומר שהוא גולן מפאת שהוא רועה, אזי היה צריך לבאר מדוע הוא גולן. שהרי אין כאן גול במובן הפשוט, כמו במקרה שראו העדים שאכל, אלא שרועה מוחזק כגולן מתקנת חכמים, א"כ היה צריך לומר זאת בפירוש (שיטה מקובצת ה, ב ד"ה "ותיפוק ליה").

שיטת תלמיד רבינו פרץ

תלמידו של רבינו פרץ אשר הובא ב"שיטה מקובצת" לעיל, חולק על שיטת רש"י לפירוש קושיית הגמרא "ותיפוק ליה דהוה ליה רועה", מכח הקושיות שהבאנו לעיל. לשיטתו, קושיית הגמרא אינה מוסבת על אביי כפי שפירש רש"י, אלא על דינו של רבי זירא "שכנגדו קאמינא".

תלמיד רבינו פרץ מחדש, שבמקרה ש"נודע פסולו", דהיינו בזמן שהכל יודעים שהאדם פסול לשבועה, לא נאמר "שכנגדו ישבע". שהרי כל אחד יבוא ויתבענו

14 אפשרות נוספת בהבנת "הגליון" - כיוון שמעשה המסירה בידיעה שגולן הוא, הוכיח שאף הם שותפים למעשה הגזילה, בני העיר לא יוכלו להישבע שבועת "שכנגדו".

וכיון שפסול הוא ואינו יכול להישבע, ישבע שכנגדו ויטול ממנו. כך גם במקרה שלנו, כיוון שרועה הוא, וידוע שרועה פסול לשבועה, כל אחד יפקיד בידיה בהמות לרעותם, ויוכל לתבוע אותו יותר ממה שהפקיד בידיה. לכן, היינו חושבים שיש לפטור את הרועה לגמרי! ולא כמו שאמר רבי זירא "שכנגדו קאמינא". על כך עונה הגמרא הא "דידיה הא דעלמא", והיינו שהרועה כלל לא פסול כיוון שרועה בהמותיהם של אחרים, וכפי שאמרנו "חזקה אין אדם חוטא ולא לו", וא"כ אפשר להשביע את שכנגדו.

כמובן, פירושו של תלמיד רבינו פרץ הינו פלא. יש כאן חידוש גדול שלא נכתב בסוגייתנו ולא באף מקום אחר בגמרא. כנראה שנדחק לפרש כך, כיוון שהיה לו קשה לו הסברו הפשוט של רש"י בעקבות הקושיות שהצגנו לעיל.

ה. שיטת הגר"א בסוגיה

הגר"א מעיר¹⁵ על פשט הגמרא: מה טיב המילה "לסוף" בסיפור, "לסוף אמר להו: לא היו דברים מעולם"?

כמו כן מקשה הגר"א שתי קושיות על פירושו של רש"י לקושיית הגמרא "ותיפוק ליה דהוה ליה רועה". כמו שראינו לעיל, רש"י פירש שקושיה זו מופנית לאביי. היה לו להקשות מעצם זה שהוא רועה ולא מכך שהעידו על גזלנותו, ואמנם קשה: מדוע הקושיה על כך שהרועה פסול לשבועה מעצם זה שהוא רועה, טובה יותר מהקושיה מכך שהוא גולן מכח עדות העדים? ההיפך הוא הנכון. עדות העדים פוסלת אותו מדאורייתא ואילו פסול רועה הינו מדרבנן.¹⁶ גם אם נקבל את ההנחה שזו קושיה טובה, מדוע הגמרא מקשה רק בשלב הזה, היה לה להקשות מיד לאחר הבאת קושייתו של אביי!

מכח קושיות אלו נוקט הגר"א בשיטה שונה לגמרי מזו שקדמו לה, וכך מתרץ את כל הקושיות. שיטתו מתבססת על סעיף בשו"ע אשר לא נמצא לו מקור מפורש בש"ס. בשו"ע חושן משפט הלכות טוען ונטען סימן פז סעיף יד נאמר כך:

15 בביאור הגר"א חו"מ פז ס"ק מו. מובא ביתר פירוט בלקוטים מהגר"א בסוף פירושו של הגר"א, "שנות אליהו", למסכת שביעית.

16 כך גם הקשה רבינו פרץ לעיל.

כפר הכל ונשבע היסת בלא נקיטת חפץ, ואחר כך חזר והביא עד אחד, חוזר ונשבע שבועה דאורייתא בנקיטת חפץ. הגה: וכן אם נשבע שבועה דאורייתא, ונודע אחר כך שהיה חשוד, אין שבועתו כלום, וישלם.

כמו כן פוסק השו"ע בסעיף יג: "ועוד יש ביניהם (היינו בין שבועה דאורייתא לשבועה דרבנן), דבשל תורה (אם) היה הנתבע חשוד על השבועה, שכנגדו נשבע ונוטל".

הגר"א טוען שהלכות אלו נלמדות מסוגייתנו, סוגיית "ההוא רעיא". בעקבות קושייתו על לשון הגמרא "לסוף אמר להו לא היו דברים מעולם", גורס גירסא שונה בלשון הגמרא כגירסת הר"י מטראני, בה כתוב: "לסוף אתו סהדי אסחידו ביה דאכל תרתי מינייהו". על פי גרסה זו סיפור המקרה משתנה, וההלכות בשו"ע עולות מאליהם.

וכך הסיפור לפי גירסת הגר"א: לאחר שבני העיר תבעו את הרועה לדין, והלה טען כנגדם לא היו דברים מעולם, פסק להם ר' זירא שבועת היסת, כדין כופר הכל. לאחר שנשבע הרועה שבועת היסת, באו עדים והעידו עליו שאכל שניים מבהמותיהם של בני העיר, ר' זירא פסק להם שנית שצריך לחזור ולהישבע על שאר התביעה שבועה דאורייתא ע"פ דינו של ר' חייא, והנה ראייה להלכה בסעיף יד בשו"ע. אם כבר נשבע שבועה דרבנן ואח"כ נתחייב שבועה דאורייתא, צריך להישבע שנית.¹⁷

נמשיך בביאור הגמרא: אביי תמה על פסק דינו של ר' זירא, והלא גזלן הוא?! היאך אתה משביעו הרי הוא פסול לשבועה! ענה לו ר' זירא "שכנגדו קאמינא", כוונתי היתה שבני העיר ישבעו, שמתוך שהנתבע אינו יכול להשבע משביעים את התובע. רואים שיש כאן ביטוי להלכה שכתב השו"ע בסעיף יג. במקרה בו נשבע הנתבע, אם לאחר מכן באים עדים ומעידים שהוא חשוד מחזירים את חובת השבועה לתובע (שכנגדו) והוא ישבע ויטול, כמו בסיפורנו שהרועה הוחזק כגזלן אחר העדאת העדים, ופסק ר' זירא שבני העיר צריכים להשבע ולטול, אף על פי שכבר נשבע הרועה שבועת היסת.

17 אמנם, בסיפור שלנו הרועה לא נשבע שנית, כיון שהוא חשוד על השבועה, לכן בני העיר נשבעים שבועת "שכנגדו".

לאור ביאורו של הגר"א נתיישבו כל הקושיות שהקשה. המילה "לסוף" אכן נצרכת, שהרי היא מורה ש"לסוף", כלומר לאחר שנשבע הרועה שבועת היסת, באו עדים והעידו שאכל מן הבהמות.

בנוסף, ניתן עתה להסביר את קושיית הגמרא "ותיפוק ליה דהוה ליה רועה", שאמנם פסול גזלן מכח עדות גדול יותר מפסול גזלן הבא מעצם היותו רועה. אך השאלה על אביי היא - מדוע לא הקשה בתחילה על פסק דינו הראשון של ר' זירא, קודם עדות העדים? שהרי גם קודם שבאו עדים היה הרועה פסול לשבועה מעצם היותו רועה! על זה עונה הגמרא: "הא דידא הא דעלמא".

עוד מובן מדוע קושיה זו לא באה מיד לאחר קושייתו של אביי, משום שפסקו של ר' זירא וקושיית אביי עליו הם חלק מהסיפור של הרועה. וכמובן שהגמרא לא רוצה לעצור את רצף הסיפור, ולהקשות קושיות, אלא דוחה את ההערות לאחר מכן.

אכן ניתן לראות איך שזור הגר"א את מעשה הסיפור בצורה נפלאה המתיישבת על לב, וכיצד עונה יפה על שלל קושיותיו, אמנם בכל זאת נשארנו עם שני קשיים מרכזיים. ראשית, "העיקר חסר מן הספר"! הגר"א בונה בניין שלם על יסודות אשר לא הובאו כלל בגמרא, הרי הגמרא לא הזכירה כלל שנשבע הרועה שבועת היסת בתחילה!

שנית, כאשר הגמרא מציעה לעשות שבועת היסת, היא מצטטת לנו את דבריו המלאים של רב נחמן, כאילו זה הפעם הראשונה שאנו נפגשים בדין זה. אבל לפי דברי הגר"א, הרי הסיפור התחיל עם שבועת היסת, אז מדוע מספרים לנו עוד פעם מהי בדיקת שבועת היסת, הרי כבר פגשנו את השבועה הזו?!